

EMELT SZINTŰ SZÓBELI FELADATSOR

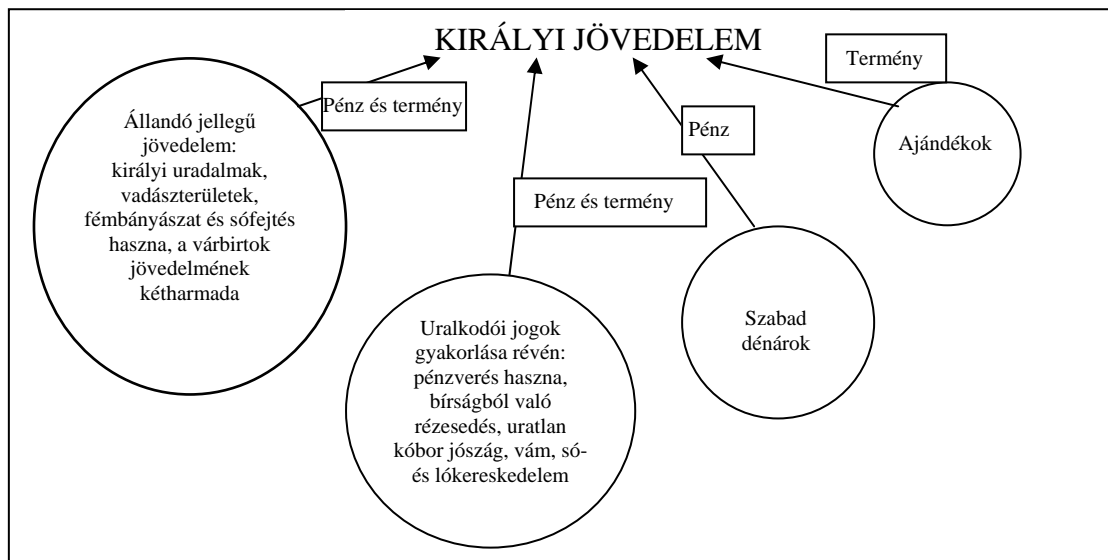
I. témakör: Gazdaság, gazdaságpolitika, anyagi kultúra

1. FELADAT

Tekintse át, hogyan változtak a királyi jövedelmek Magyarországon az államalapítástól az önálló magyar állam bukásáig!

- Hogyan változott ezek aránya?
- Miként alakultak forrásaik, összetételük?
- Melyek voltak a jövedelmek gazdasági és társadalmi összefüggései?
- Hogyan hatott a jövedelmek alakulása a királyi hatalom jellegére?

Szent István király jövedelmei

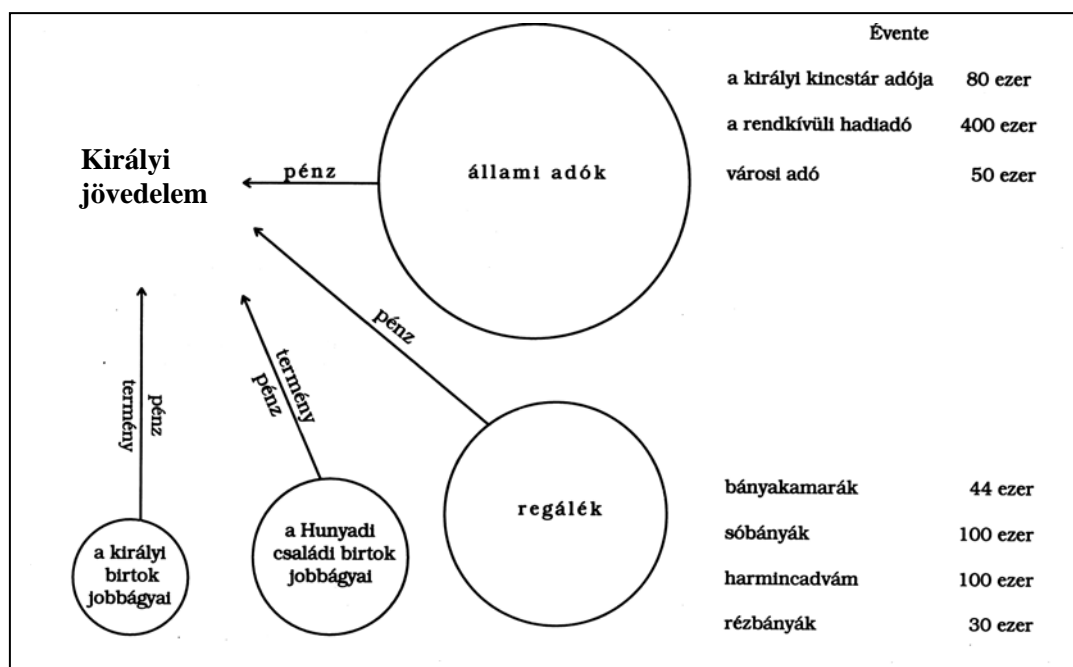
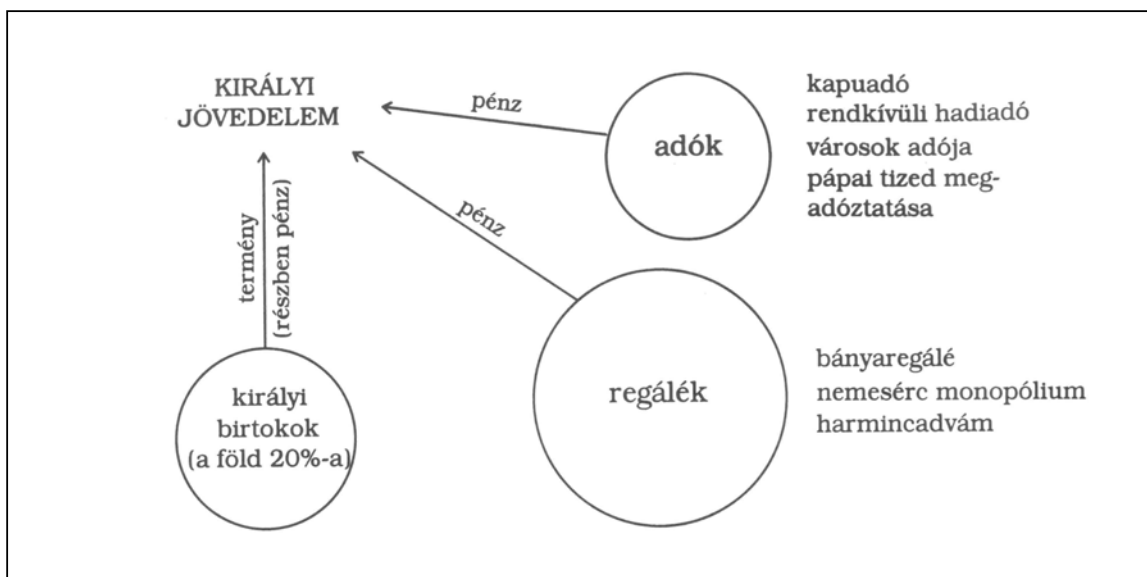

„Kamaraispánok, pénzverők, sőtisztek és vámszedők az ország nemesei, izmaeliták és zsidók ne lehessenek.

Új pénzünk egy évig maradjon használatban, húsvétól húsvétig. És a dénárok olyanok legyenek, amilyenek III. Béla király idején voltak.”

(II. Endre 1222-es Aranybullájából)

Az Anjouk jövedelmei

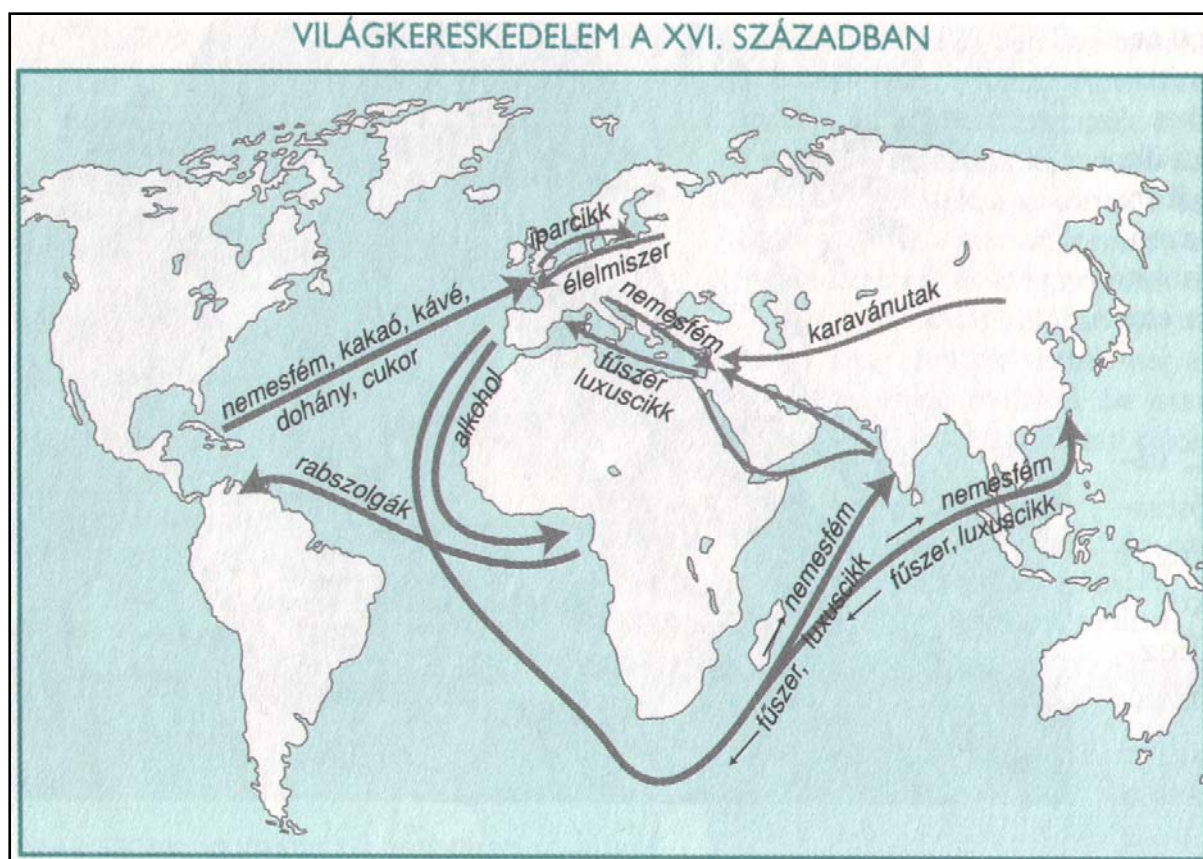

2. FELADAT

Elemezze a világgazdaság XVI. századi kialakulásának folyamatát, és mutassa be főbb jellemzőit!

- A nagy földrajzi felfedezések szerepe a világgazdasági rendszer kialakulásában.
- A kereskedelmi útvonalak átrendeződése.
- A felfedezett területek és a gyarmatosítás szerepe.
- Európa szerepének átalakulása.
- Az európai gazdasági régiók átrendeződése.

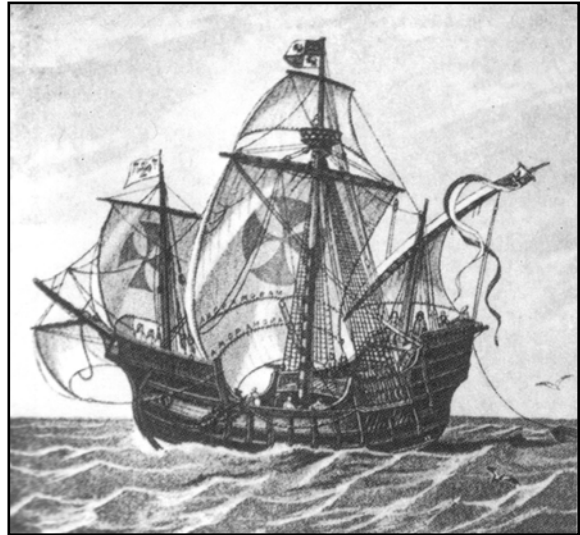
Használja a Történelmi atlasz megfelelő térképeit is!

ÉV	Gabona %-ban				Iparcikk %-ban				Bérek %-ban			
	1501	1525	1576	1600	1501	1525	1576	1600	1501	1525	1576	1600
Anglia	100	110	210	280	100	80	100	150	100	60	80	110
Franciaország	100	140	350	420	100	150	100	180	100	150	100	150
Németország	100	150	280	300	100	90	120	150	100	100	150	170
Lengyelország	100	170	300	310	100	100	130	150	100	100	120	150

Fekete rabszolgák amerikai bányában dolgoznak

Kolumbusz egyik karavellája

[1504. február] „ötödik napján Alexandriából visszatérőben Velencébe érkezett három gálya... Ezek üresen, áru nélkül érkeztek, pedig senki nem emlékezett arra, hogy valaha is megtörtént volna, hogy egy gálya útjáról áru nélkül térjen haza.

Az Alexandriából visszatért kereskedők azt is beszélték, hogy a szultán úr nagy erőfeszítéseket tett, hogy Indiában, Kálikutban a portugálokat és gályáikat ne fogadják be. Azt is hallották, hogy az említett karavellákat Kalikutban valóban nem fogadták be, a Lisszabonba irányított árukat pedig a mórok a hajókról és a bárkákról rabolták...

A mórok azt is mondták, hogy a szultán gondoskodni fog arról is, hogy a portugál karavellák Indiába többé ne mehessenek.

[1506. június] Egy Genovából nagyon gyorsan érkezett levélből megtudtuk, hogy a portugáliai Lisszabonba március 24-én áruval megrakott négy caravella érkezett, melyek az indiai útról tértek vissza, és rakományuk 25 ezer cantera [1 cantera kb. 72 kg] bors és szantálfa volt. Ugyanígy hír érkezett igen gyorsan a flandriai Antwerpenből e hónap 18-án. Ez is megerősítette az újságot, annak hozzáadásával, hogy Lisszabonba öt karavella érkezett Kalikutból árukkal megrakva...

Ez a hír Velence városában nagy elkedvetlenedést okozott, mert a hajózást nagy romlás fenyegeti. Most már kétségtől világos lett az is, hogy ez az utazás Portugáliából Indiába rendszeressé válik, és hogy általában évenként tehetik meg a karavellák ezt az utat. Így ezután a velencei kalmárok nem mehetnek Szíriába, mivel árut ott már nem kaphatnak. Az Indiába vezető másik út felfedezése igen nagy dolog volt. A Velencei Köztársaságot régóta nem fenyegette nagyobb kár vagy veszély.”

(Girolamo Priuli naplójából a levantei kereskedelem helyzetéről)

II. témakör: Népeség, település, életmód

3. FELADAT

Jellemezze a végvári élet kialakulásának körülményeit és mindennapjait!

- A végvári rendszer kialakulása.
- A végvárak szerepe a török korban.
- Harcmódor (ostrom, bajvívás, portyák).
- Öltözet, fegyverzet, hétköznapiak.

Használja a Történelmi atlasz megfelelő térképeit is!

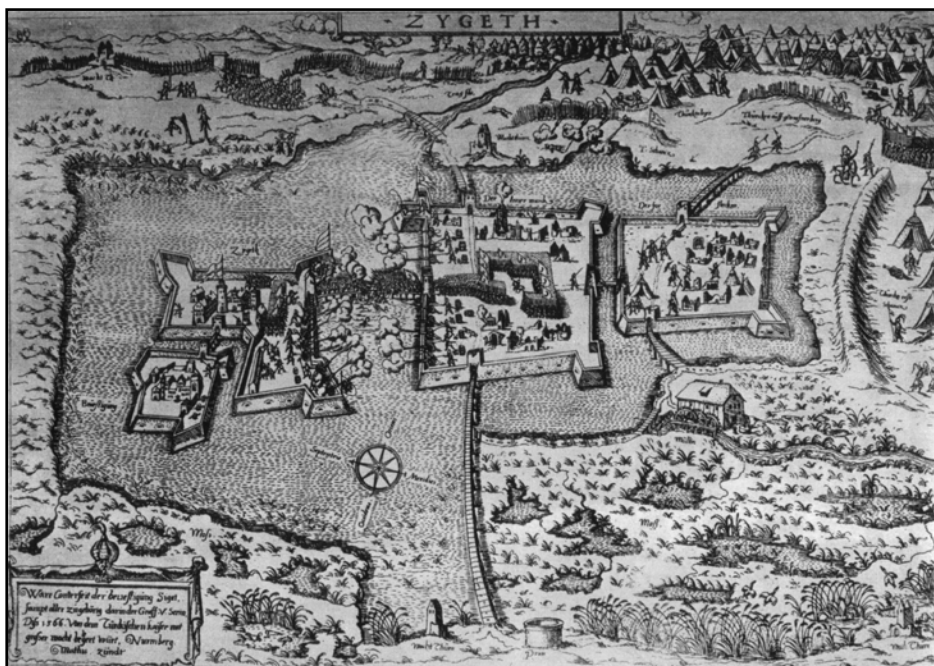

„Az jó hírért-névért s az szép tisztességért
ők mindent hátra hadnak,
Emberségről példát, vitézségről formát
mindeneknek ők adnak,
Midőn mint jó sólymok mezőn széllel
járnak,
vagdalkoznak, futtatnak.”

(Balassi Bálint)

Végvári viadalok

Szigetvár ostroma

Török portya

„György még akkor is midőn több sebből vérezve körülfogták, csodálatos harcot vívott: aki csak közeledni merészelt feléje, sok barbárt levágott, míg csak kimerülvén, a vérveszteségtől térdre nem rogyott. Ám még akkor sem hagyott fel a harccal, hanem ugyan olyan elszántsággal osztogatta a halálos csapásokat, míg végül puszkagolyó fúródott át rajta; csak akkor kaszabolták le.”

(Forgách Ferenc emlékiratai az 1552. év drégelyi ostromról)

„Mi úgy határoztunk, hogy a hatalmas Isten nevében mindenképen a várba zárkózunk be, mert az a kívánságunk, hogy mindenek előtt a jószágos Isten, azután az ő szent császári és királyi fenségének, valamint a kereszténységnek, s ennek az édes végső pusztulásba taszított hazánknak hűségesen, állhatatosan és derűs arccal szolgálunk vérünk hullásával, s ha a sors úgy hozná, akkor saját fejünk veszélyeztetésével is”

(Zrínyi Miklós levele Nádasdy Tamás özvegyéhez Csáktornya, 1566. április 19.)

„Továbbá míg az végekben magyar kapitányokat tart fölségöd, kiknek sem éjjel sem nappal csatájok, ragadozásuk, kóborlások, leselkedések, és midőn ellenköző dolgai meg nem szűnnek; bizonynyal higgye fölségöd, hogy soha azok miatt az figy [béke] állhatatosan meg nem tartattik.”

(Musztafa basa I. Miksának 1575. december 17.)

4. FELADAT

Mutassa be az angol munkásság helyzetét a klasszikus ipari forradalom korában!

- Munkakörülmények (munkaidő, női és gyermekmunka, munkavédelem).
- Életkörülmények (lakáshelyzet, higiénia).
- A munkásmozgalom kezdetei (géprombolók, szakszervezetek).
- A munkásmozgalom szerepe a brit belpolitikában.
- Mely tényezők játszottak szerepet a munkásság nyomorának kialakulásában, majd élet- és munkakörülményeik későbbi javulásában?

- Hol dolgozol?
- Walden Moorban, egy New Engline elnevezésű helyen.
- Mi a munkátok?
- Szén elvitele egy embertől.
- Mondd el közelebbről.
- Övek és láncok vannak testünk köré csavarva, és hozzájuk való csöbrök.
- Ilyenformán a csöbrök hozzátok vannak erősítve?
- Vannak horgaink a láncok végén, ezekre a csöbör ráerősíthető, mi pedig ide-oda húzzuk, kétrét hajolva. (A gyermek megmutatja a mozdulatot.)
- Mikor mentek le a bányába?
- Többnyire fél hatkor megyünk le, vagy fél hat és hat között.
- Mikor jöttök föl?
- Ez nálunk nem egyforma; néha tizenkettőkor, néha előbb: van úgy, hogy hat után, és van úgy, hogy tizennégy órán át vagyunk lent.
- Mikor esztek?
- Többnyire tíz vagy tizenkettő körül eszünk, nincs időnk hozzá.
- Megálltok a munkában, amikor esztek?
- Igen megállunk egy percre vagy ilyenforma időre, olykor pedig egyszerre dolgozunk és eszünk, ha a kosarak tele vannak, több időnk van.

(A gyermekmunkát vizsgáló angol parlamenti bizottság jegyzőkönyvéből)

KRONOLÓGIA:

- 1811. Az első gépromboló-lázadások.
- 1819. Owen törvényjavaslata az angol parlamentben a gyermekmunka korlátozásáról.
- 1824. Munkásszervezetek létrehozása Angliában, miután a kormány visszavonja a szervezkedés tilalmát.
- 1832. Az első választójogi reformtörvény elfogadása: a városok nagyobb képviselőlethez jutnak.
- 1833. Megtiltják a 9 éven aluli gyermekek alkalmazását gyapjú- és pamutgyárakban.
- 1838–48. Chartista mozgalom.
- 1839. Munkásfelkelés. Követelések: általános és egyenlő választójog, munkásvédelmi intézkedések.
- 1847. Gyári törvények. A női és gyermekmunka tiltása a bányákban.
- 1848. Londonban megjelenik a Kommunista Kiáltvány.

Egy tíztagú munkáscsalád heti kiadásai

	Font	Shilling	Penny
Fél font liszt		9	2,25
2 font vaj		1	10
1,5 font sajt		1	1,75
Állateledel		4	
3 uncia tea		1	11
1,5 font cukor		1	
Szappan és egyéb		1	10,5
Klubok, sör		2	
Ruhaszövetek		6	
Összesen	1	12	0,25

Városi utcakép

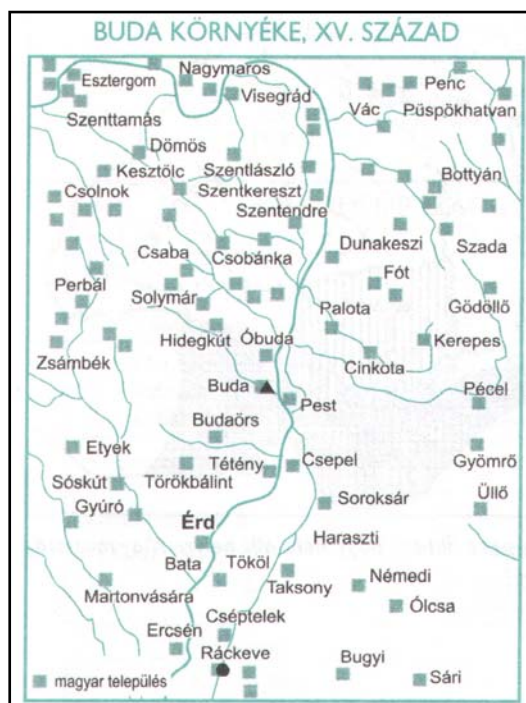
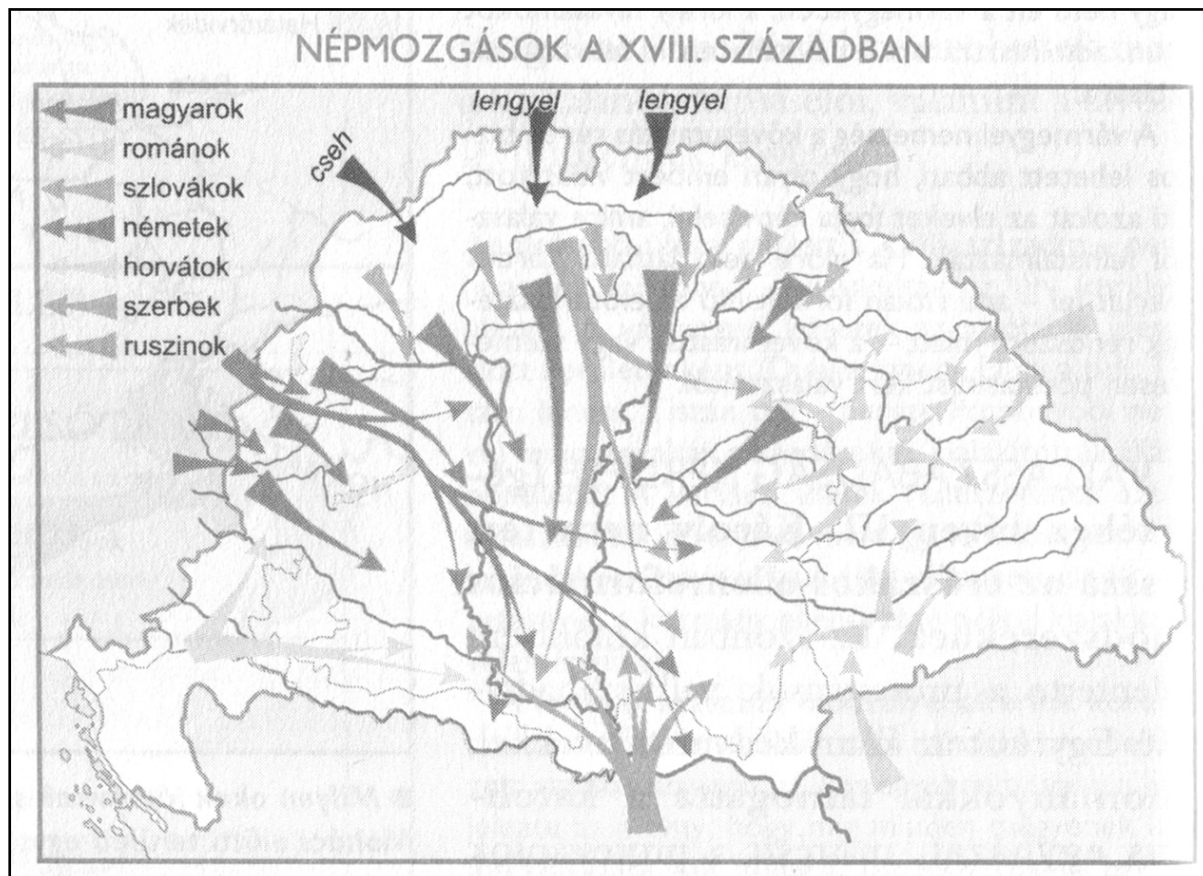
II. témakör: Néesség, település, életmód

5. FELADAT

Mutassa be és elemezze a XVIII. századi magyarországi népmozgásokat!

- Térjen ki a belső vándorlás irányaira!
- Mutassa be a bevándorlás formáit!
- Elemezze a népmozgások etnikai következményeit!
- Jellemezze az itt élő különböző nemzetiségek együttélését!

Használja a Történelmi atlasz megfelelő térképeit is!

„Magas Udvari Haditanács, jóakarátú, kegyes és nagyra becsült Uraim.

A magas Udvari Haditanács kétségtelenül eléggé ismeri, hogy Magyarország felső részeit isten ostorai, a belső zavargások, a vészt hozó járvány, a vizek igen káros áradása, a legyek és egerek csodálatos változásai és tömegei látogatták meg és sújtották, annyira, hogy lakosokban és mindenfajta barmokban hihetetlen mértékben súlyos veszteségeket szenvedtek és ezzel a közterhek és kötelezettségek vállalására elégtelenek lettek. A kedvező alkalom kínálkozásával nemcsak a magam java, de a közjó érdekében is szorgalmasan és minden erővel azon fáradozom, hogy svábokkal, akik a jelenlegi helyzetük következtében otthonukat elhagyni és betevő falatjukat más vidéken, különösen ebben az erősen elnéptelenedett hazában, keresni kénytelenek, az üres helységeket népessé tegyem, és így az említett lakossághiányt legalább részben kiegyenlítssem, egyúttal pedig a közterhek és kötelezettségek ellátásáról gondoskodjam és ami a legfőbb dolog, a katolikus vallás is inkább gyarapodhassék.

Minthogy azonban világosan látom, hogy e szándékom a magas Udvari Tanács támogatása, különös kegye és jóakarata nélkül sikeresen meg nem valósítható, ezért a magam és a többiek nevében alázatosan kérem, hogy,, Magyarország és más örökös tartományokban kinevezett helyi parancsnokok támogatásával minden további fizetségtől, a harmincadosok és vámszedők részéről jövő zaklatástól mentesen, szabadon és késleltetés nélkül utazzanak, továbbá letelepedési helyükön néhány évig a közterhek alól mentesüljenek, és az összeírás vagy az ezredek tisztjei által gyakorolt újoncozás alól békében maradjanak, és az említett módon a király és az ország javáról haszonnal gondoskodni méltóztassék.”

(Károlyi Sándor folyamodványa – 1712)

Magyarország etnikai összetétele			
A XV. század végén		A XVIII. század végén	
magyar	80%	magyar	44,8%
egyéb	20%	német	11,6%
		román	13,7%
		szlovák	10,2%
		ruszin	3,4%
		horvát	9,1%
		szerb	6,5%

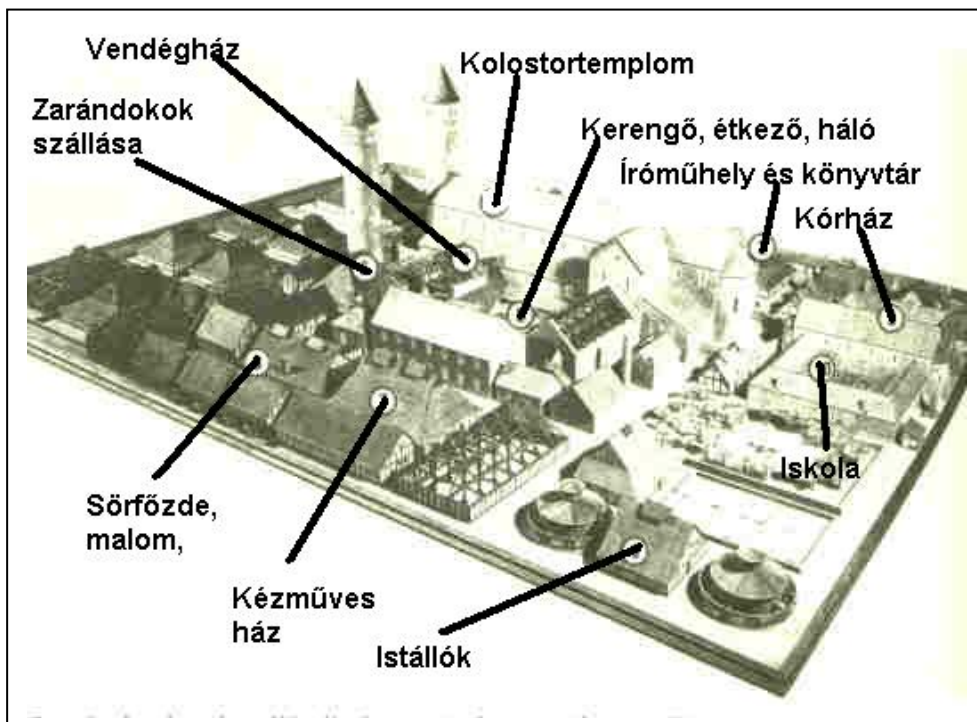
III. Egyén, közösség, társadalom

6. FELADAT

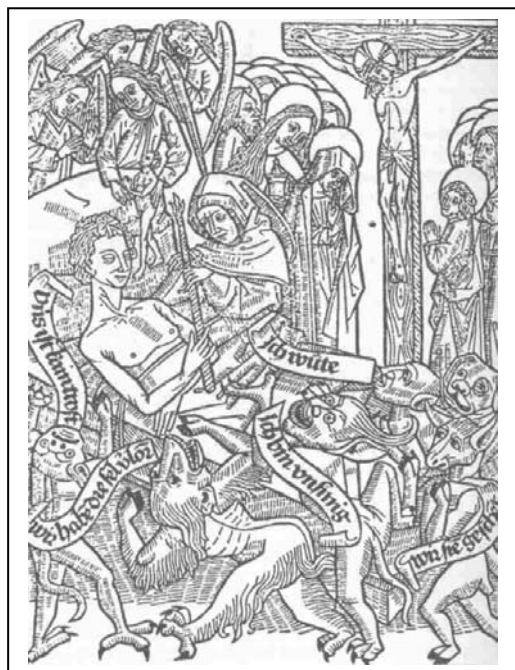
Ismertesse az egyház szerepét a középkori mindennapokban!

- A mezőgazdasági technika fejlesztése.
- Az épített környezet kialakítása.
- A mindennapi élet keretei: születés, élet, halál, ünnepek.
- Iskolák.

Használja a Történelmi atlasz megfelelő térképét is!

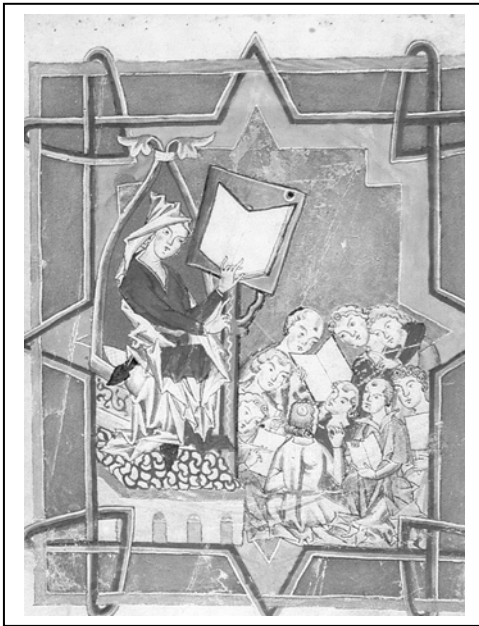
Makett:
középkori
kolostor

A halál allegorikus ábrázolása

A kölni dóm

Kolostori iskola

Arató szerzetes

7. FELADAT

Elemezze a magyarországi nemzetiségi kérdés problémakörét 1868 és 1910 között!

- Az 1868-as nemzetiségi törvény bemutatása és értékelése.
- Nemzetiségi arányok, okok, következmények.
- A magyar nemzetiségi politika jellemzői a dualizmus korában.
- Nemzetiségi törekvések a korszakban.
- A nemzetiségi kérdés és a gazdasági-társadalmi folyamatok kölcsönhatásai.

Használja a Történelmi atlasz megfelelő térképét is!

„Minthogy Magyarország összes honpolgárai az alkotmány alapelvei szerint is politikai tekintetben egy nemzetet képeznek, az oszthatatlan, egységes magyar nemzetet, melynek a hon minden polgára, bármely nemzetiséghez tartozzék is, egyenjogú tagja; minthogy továbbá ezen egyenjogúság egyedül az országban divatozó többféle nyelvek hivatalos használatára nézve, és csak annyiban eshetik külön szabályok alá, amennyiben ezt az ország egysége, a kormányzat és közigazgatás gyakorlati jelentősége és az igazság pontos kiszolgáltatása szükségessé teszik; a honpolgárok teljes egyenjogúsága minden egyéb viszonyokat illetően épségben maradván, a különféle nyelvek hivatalos használatára nézve a következő szabályok fognak zsinórmértékül szolgálni:

1. § A nemzet politikai egységénél fogva Magyarország államnyelve a magyar lévén, a magyar országgyűlés tanácskozásai és ügykezelési nyelve ezentúl is a magyar; a törvények magyar nyelven alkottatnak, de az országban lakó minden más nemzetiség nyelvén is hiteles fordításban kiadandók...

3. § Törvényhatósági [megyei, városi, községi] gyűlésekben mindaz, aki ott szólás jogával bír, akár magyarul szólhat, akár anyanyelvén, ha az nem magyar.

6. § A törvényhatósági tisztviselők saját törvényhatóságaik területén a községekkel, gyülekezetekkel, egyesületekkel, intézetekkel és magánosokkal való hivatalos érintkezésben a lehetőségig ezek anyanyelvét használják...

14. § Az egyházközségek ... iskoláikban az oktatásnak nyelvét tetszés szerint határozhatják meg.

17. § Az állam... köteles az állami tanintézetekben a lehetőségig gondoskodni arról, hogy a hon bármely nemzetiségű, nagyobb tömegekben együtt élő polgárai az általuk lakott vidékek közelében anyanyelvükön képezhessék magukat egészen addig, hol magasabb akadémiai képzés kezdődik.

20. § A községi gyűlések maguk választják jegyzőkönyvük s ügyvitelük nyelvét. A jegyzőkönyv egyszersmind azon nyelven is viendő, amelyen vitelét a szavazatképes tagoknak egy ötöde szükségesnek látja.

21. § Községi tisztviselők a községbeliekkel való érintkezésben azok nyelvét kötelesek használni.

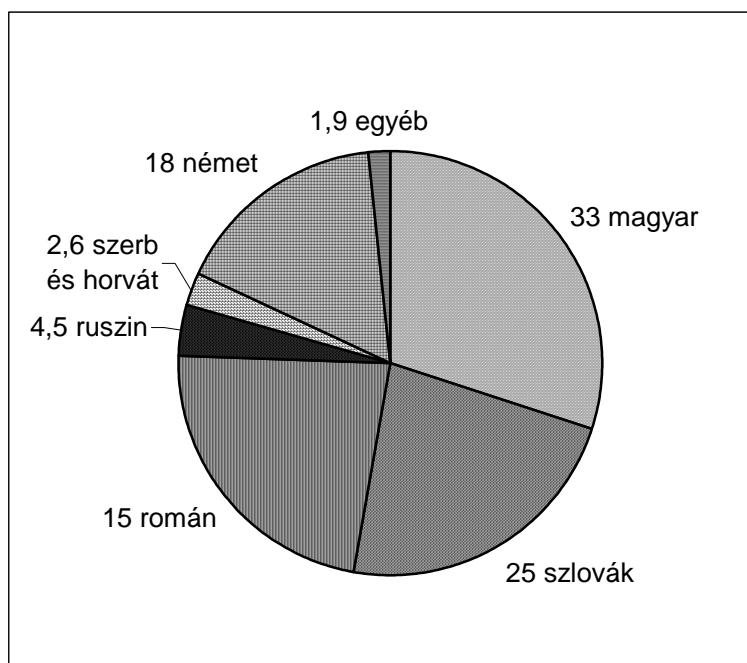
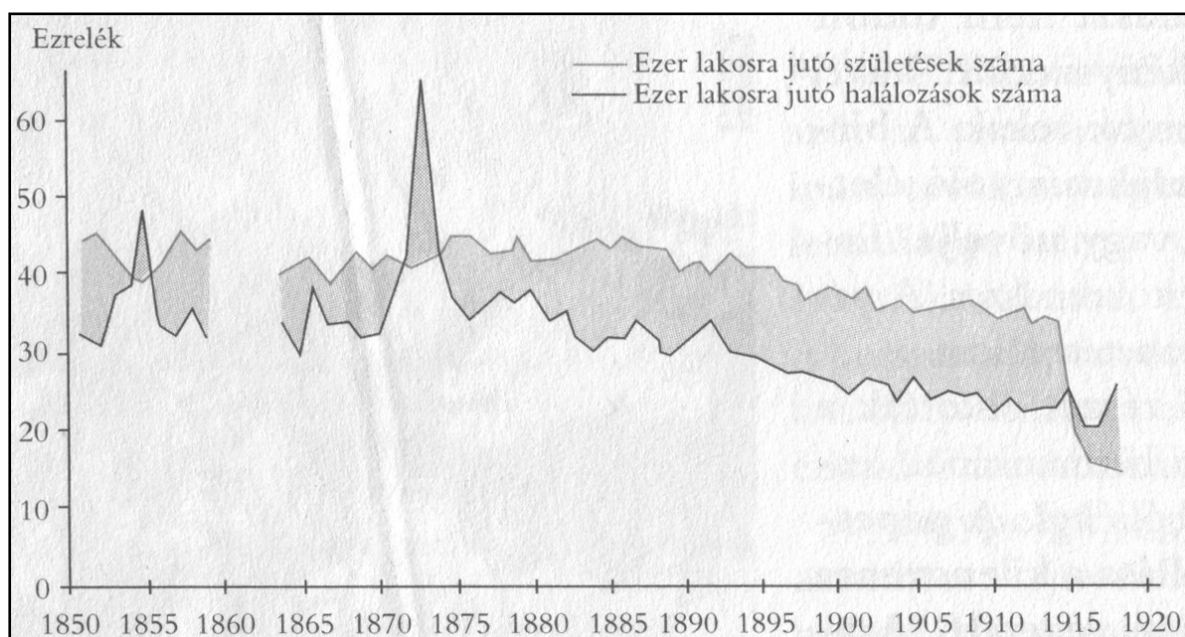
26. § Valamint eddig is jogában állott bármely egyes honpolgárnak éppen úgy, mint a községeknek, egyházaknak, egyház-községeknek úgy ezentúl is jogában áll saját erejökkel, vagy társulás útján alsó, közép és felső tanodákat felállítani. E végből, s a nyelv, művészet, tudomány, gazdaság, ipar- és kereskedelem előmozdítására szolgáló más intézetek felállítása végett is. az egyes honpolgárok az állam törvényszabta felügyelete alatt társulatokba, vagy egyletekbe összeállhatnak, és összeállván szabályokat alkothatnak, az államkormány által helybenhagyott szabályok értelmében eljárhatnak, pénzalapot gyűjthetnek, és azt, ugyan az államkormány felügyelete alatt nemzetiségi törvényes igényeiknek is megfelelően kezelhetik."

(1868. évi XLIV. tc. a nemzeti egyenjogúság tárgyában)

„19. § A nem magyar tanítási nyelvű elemi iskolákban, akár részesülnek állami segélyben, akár nem, a magyar nyelv a mindennapi tanfolyam valamennyi osztályában a vallás- és közoktatásügyi miniszter által a hitfelekezeti iskolafenntartó meghallgatásával megállapított tanítási terv szerint és kijelölt óraszámban oly mértékben tanítandó, hogy a nem magyar anyanyelvű gyermek a negyedik évfolyam bevégeztével gondolatait magyarul élőszóval és írásban érthetően ki tudja fejezni.”

(Apponyi Albert kultuszminiszter által beterjesztett törvény, Lex Apponyi, 1907)

Magyarország (Horvátország nélkül) nemzetiségi megoszlása 1880 és 1910 között								
Nemzetiség	1850		1880		1900		1910	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
magyar	4 812 000	41,5	6 400 000	46,6	8 651 000	51,4	9 944 000	54,5
német	1 349 000	11,6	1 870 000	13,6	1 999 000	11,9	1 903 000	10,4
szlovák	1 739 000	15,0	1 870 000	13,5	2 002 000	11,9	1 946 000	10,9
román	2 240 000	19,3	2 403 000	17,5	2 798 000	16,6	2 948 000	16,1
ruszin	446 000	3,9	353 000	2,6	424 000	2,5	464 000	2,5
horvát	629 000	5,1	639 000	4,6	196 000	1,2	198 000	1,1
szerb					520 000	3,1	545 000	3,0
egyéb	378 000	3,3	223 000	1,6	244 000	1,4	313 000	1,7

A kivándorlók etnikai összetétele %-ban

A dualizmus korában gyorsan fejlődő Budapest látképe.

Pest etnikai megoszlása (%-ban)

	1725	1737	1750	1850	1880	1890	1900	1906
magyar	19,4	22,5	22,2	36,6	56,7	67,1	79,6	85,1
német	56,6	57,7	55,2	56,4	34,3	23,7	14	9,4
szlovák	2,2	5,6	6,5	5	6,1	5,6	3,4	2,6
egyéb	22,8	14,1	16,1	2	2,9	3,6	3	2,9

III. Egyén, közösség, társadalom

8. FELADAT

Elemezze és hasonlítsa össze a jobbágycélemben kifejtett álláspontokat a reformkorban!

- Hasonlítsa össze az egyes politikusok, politikai irányzatok által képviselt véleményeket!
- Mi a jelentősége a jobbágycélemben a reformkori politikai életben?

A jobbágycélemben néhány fontos évszáma

1831	Kolerafelkelés.
1832–1836	Az országgyűlés alsótáblája elfogadja az önkéntes örökváltságot, de az uralkodó elveti.
1839–1840	Az országgyűlés elfogadja az önkéntes örökváltságot.
1847	Az ellenzék programja elfogadja az állami kártalanítással történő kötelező örökváltságot.

„A robot vagy szakmány létele még nagyobb figyelmet érdemel és azon kárt, mely belőle háramlik, éppen oly bajosan tagadhatni, mint azt, hogy $2 \times 2 = 4$. 60 ezer robot egy esztendőben szint azon munkát viszi végbe, melyet 20 ezer napszámmal könnyen el lehetne végezni. És ki nem tapasztalta, ki robotban is, és béresei által, de kivált contractus szerint dolgozott, hogy azon munkát, melyet egy egész helyes jobbágy rossz ekéjével, filigrán szekerekkel, gyenge marhájával 52 nap, vagy ügyetlen cselédje és gyenge korú gyermeki által 104 nap tud végezni, maga béreseivel, jó szerszámokkal és erős marhával, vagy contractus szerint a mondott idő egy harmad része alatt nem vihette végbe!”

(Széchenyi István: *Hitel*, 1830)

„A parasztságnak a nemesség elleni előítéletei-balvélekedése, s fájdalom! – lehet mondani – gyűlölsége valójában igen szomorú következményű; ezáltal a két rend közti hézag örökké sértőleg nő, az ejtett sebek mérgesednek, s szétválva erőtlenné maradnak azok, kiknek vagy önmentség vagy együtti munkásság céljából oly szükséges lenne kezük fogni, s kik egyesülve erősek lennének...”

A fellebbiek tekintetéből abban vagyok meggyőződve, hogy a parasztság állapotjára nézve mindannak, ami régi, jobbágyi helyzetéből ered, változni kell. Ezáltal nemcsak hogy törvényes alkotmányunk (amelyben már most, mint látók, azon helyzetnek gyökerét nem találhatni fel) nem fog szenvedni, de éppen az fogja erősíteni, sőt lehet, végveszélytől megmenteni. Minél több szabad, jussokkal bíró tagokból áll egy nemzet, annál hatalmasabb. Ha a polgári alkotmánynak malasztját a parasztság is érezni fogja s azokban részesülend, bizonyos szívén fog annak fennmaradása és öregedése fekünni ahelyett, hogy most, midőn azon alkotmánynak inkább csak terheit, de hasznát majd nem is érzi, vagy ellenséges idegenséggel van az iránt.”

(Wesselényi Miklós: *Balítéletekről*, 1833)

„Gondoljuk meg: nálunk az arisztokrácia [itt nemesség] tagjai legnagyobb részben falukon, az adózók [jobbágyok] közt elszórva laknak. Már Tekintetes Rendek, egy pár száz ezernek milliók közt csendességben élni: ez bizonyosan a milliók jóakarától van függésben. S hogy e jóakaratot csak a kölcsönös bizodalom teremtheti... Hazánk történeteiben a példák borzasztóbbak, mint akárhol. Említem a Dózsa vérengző tetteit; tudják a Tek. Rendek a József császár alatti dolgokat Erdélyben; s ki az, ki még most is borzadva nem tekintene a kolera évére [1831], midőn némely megyéből a legrettenetesebb tettek híre az egész országot keresztül rázá. Felszólítom a kormányt; ily esetekben mi a mód, mely által bennünket megoltalmazand? Talán hóhérpallas és kötél? Mik a bűnösök ellen fordíttatnak. Nyomorult

eszközök! Mert ezek semmivé tehetnek ugyan egyes életet; de itt nem egyesekről van szó; itt a szó azon halhatatlan, hódíthatatlan szellemről van, mely századok óta most lánggal lobogva, majd hamv alatt emésztődve ég. És ezt nem zabolázza meg félelem, nem győzi le hatalom; ezt csak megszelídíteni lehet. Nem egyébbel pedig, csak oly közös érdekekkel, mely a társaság [társadalom] tagjait egyformán kösse a hazához; s ez érdek csupán két szó: szabadság és tulajdon!”

(Kölcsey Ferenc országgyűlési beszéde, 1832)

„Más részről közönségesen el van ismerve, hogy a nép általjában véve magát ön pénzen megváltani teljesen képtelen. Innen a szükség más megváltási tervekhez folyamodni.

S nem szép látvány volna-e maholnap a magyar földesurakat 100 millió magyar assignatákkal ellátva szemlélni, kik azután tízezer forint bankjegyen vásárolhatnának egypár béres ökröt s maholnap talán maga helyett bankjegyeket vetnének el földjeikbe?”

(Dessewffy cikkei a Világ című folyóiratban, 1841)

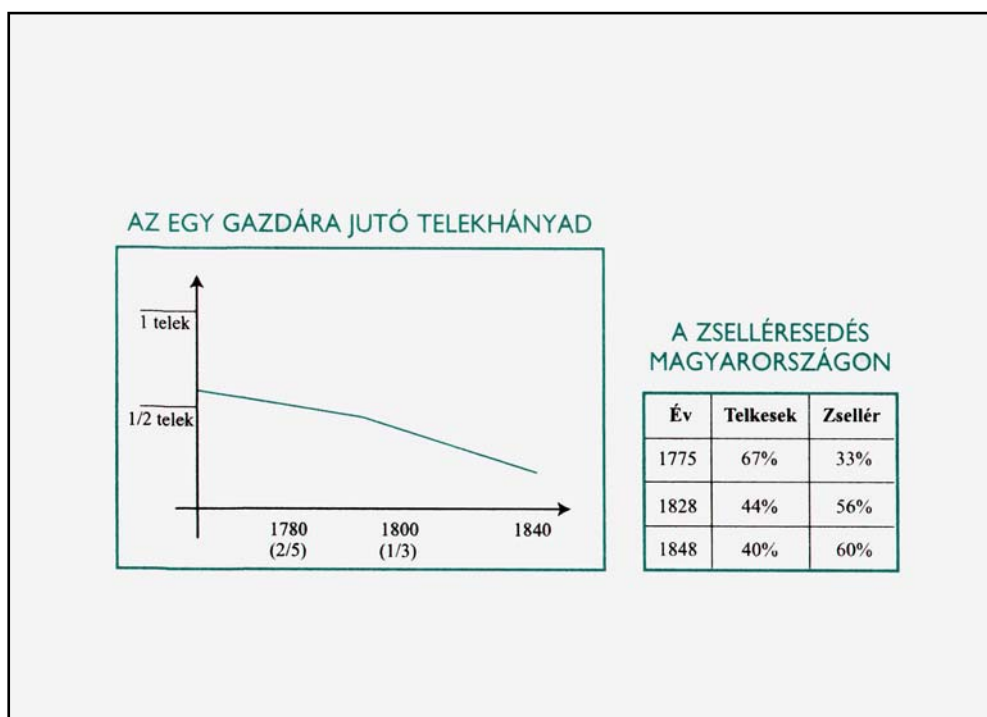
„Ím most van törvényünk, mely az örökválságot, ha mindkét fél [földesúr és jobbágy] megegyezik, engedélyezi. Ez magánjogi szempontból hozott törvény. Kérdem én, lehet-e ember széles e hazában, aki higgye, hogy e törvény mellett hazánk az úrbéri viszonyokból századok alatt is kibontakozzék?

De tovább megyek.

Alkottassék törvény, mely a földesurat kötelezze, hogyha jobbágya magát örökösön megváltani akarja, azt ellenezni ne legyen hatalmában, kérdem, van-e ember széles e hazában, aki higgye ily törvény mellett is az úrbéri viszonyokból hazánk egy század alatt tökéletesen kibontakozzék. Aki ezt hinné, arról bátran el merem mondani, hogy áldott térmzőn fekvő faluját talán, de az országot, az ország népét, a nép állapotját nem ismeri...

Azt hisszük: megmentjük a hazát toldozó, foldozó reformkáinkkal? Azt hisszük, biztosíthatjuk nemzetünk jövődjét, ha a jövő épületének alaprakását elmulasztottuk? És mi lehet ezen alap más, mint a néppeli egy testté forrás, s ekként egy ép, egészséges nemzeti test előteremtése, erről pedig miként lehet csak álmodnunk is, míg az úrbéri viszonyoknak gyűlölség-nemző választófala fennáll...”

(Kossuth, Hetilap, 1846)

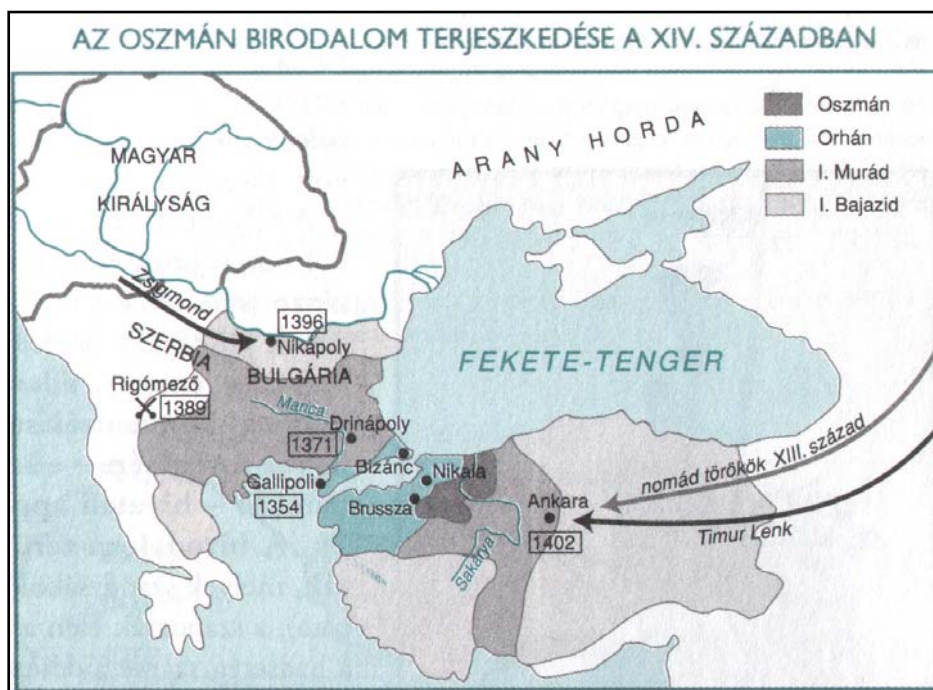
IV. Nemzetközi együttműködés és konfliktusok

9. FELADAT

Ismertesse a Balkán török meghódításának menetét és sajátosságait!

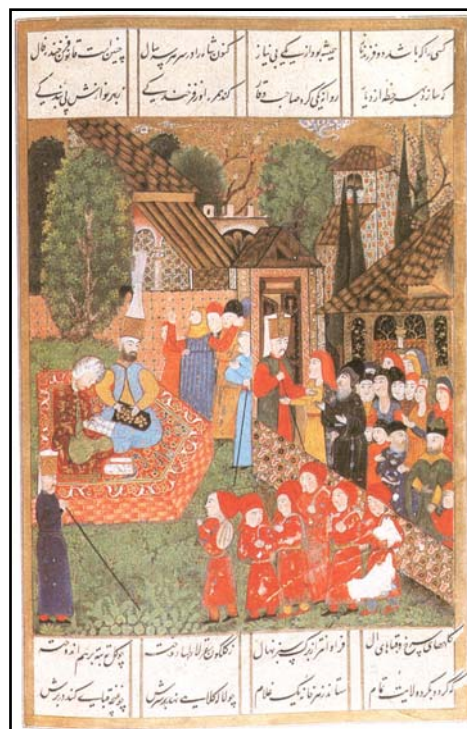
- Az Oszmán Birodalom felépítése és hódító jellege.
- A Balkán politikai viszonyai a XIV. században.
- A hódítás menete.
- A XV. századra kialakult helyzet elemzése.
- Az oszmán hódítás nemzetközi összefüggései.

Használja a Történelmi atlasz megfelelő térképét is!

Lajstromba veszik a gyermekadóban begyűjtött keresztény gyermekeket

Nándorfehérvár 1456-os ostromának török ábrázolása

„Amikor megérkezik hozzád a fermán [szultáni rendelet, oklevél], tudd meg, hogy a győzelem után, amelyet Rigómezőn [1389] Isten akaratából atyám, Murád szultán, kinek élete boldog, s halála vértanú volt, annak ellenére, hogy álmában történt látomása után arra kérte a magasságbelit, hogy adjon neki vértanúi véget, épen és egészségesen tért vissza a harcmezőről magasan az ég felé emelkedő sátrába; s ekkor, amikor a legnagyobb örömet éreztük, látván, hogy a bánok levágott fejei hogyan gurulnak a lova patái alatt, s egyesek ott állnak összekötözött kézzel, mások pedig átvágott izmokkal – teljesen váratlanul egy bizonyos Milos Kopilics, aki ravaszságból és cselszövésből azt mondta, hogy felvette az iszlámot, arra kért bennünket, hogy vegyük be a győztes hadseregbe. Amikor megengedtük neki, hogy megcsókolja a fénylő nagyúr lábát, ahelyett, hogy ezt tette volna, elháríthatatlanul ruhájában elrejtett mérgezett kést szúrt a fénylő nagyúr dicső testébe, s súlyosan megsebezvén, megittatta őt a mártírok serbetjével. Miután pedig az említett Milos ezt végrehajtotta, elfutott a katonák elől, akik úgy tündököltek, mint a fényes csillagok az égen, de beérték őt, és darabokra vágták. Mikor a történeteket meghallottam, a vértanú seregéhez siettem, de már holtan találtam; ugyanakkor történt, hogy bátyám, Jakub bej eltávozott az örökkévalóságba. Atyám testét megbízható emberekkel elszállítottam, hogy Brüsszában temessék el. Amikor megérkezik a holttest, temetted el, de senkinek se beszélj a történetekről, sőt a nép előtt mutassátok a győzelem jeleit, hogy az ellenség semmit se vehessen észre.”

(Bajazid szultán fermánjából – 1389)

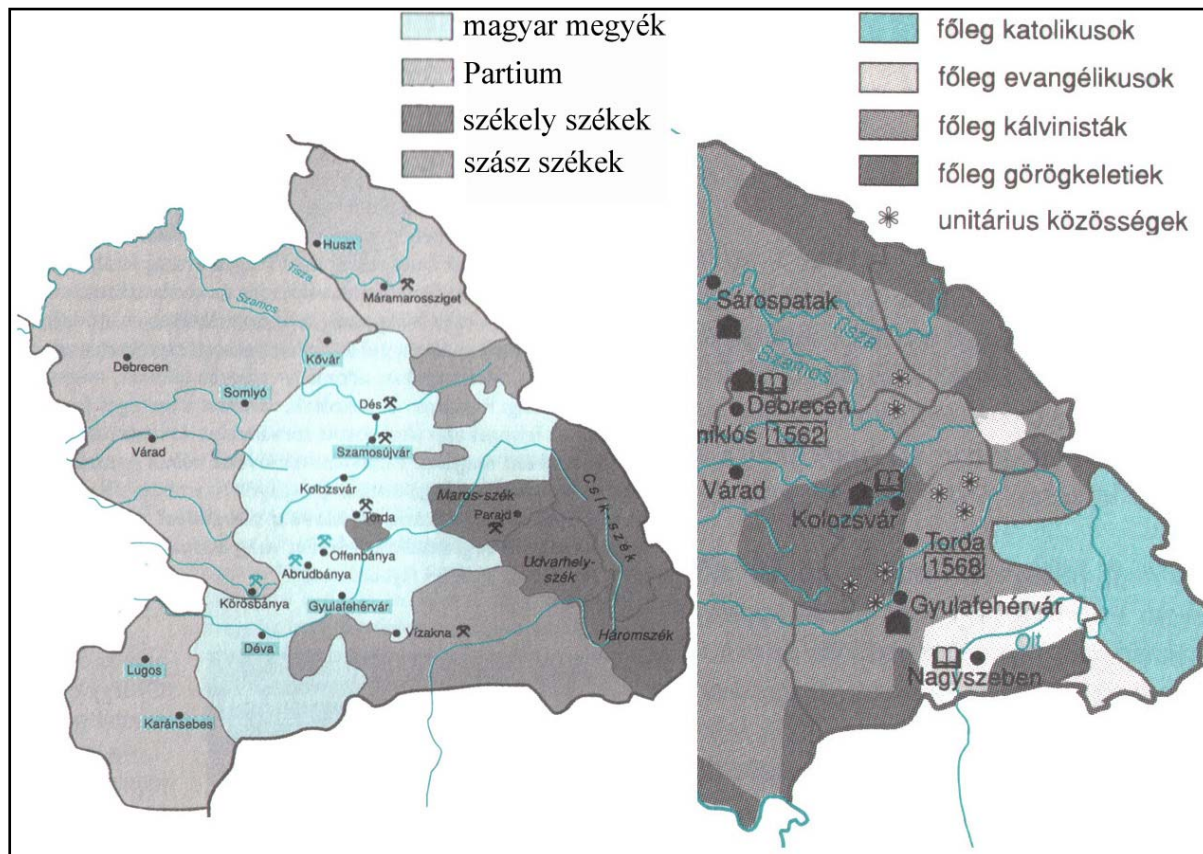
IV. Nemzetközi együttműködés és konfliktusok

10. FELADAT

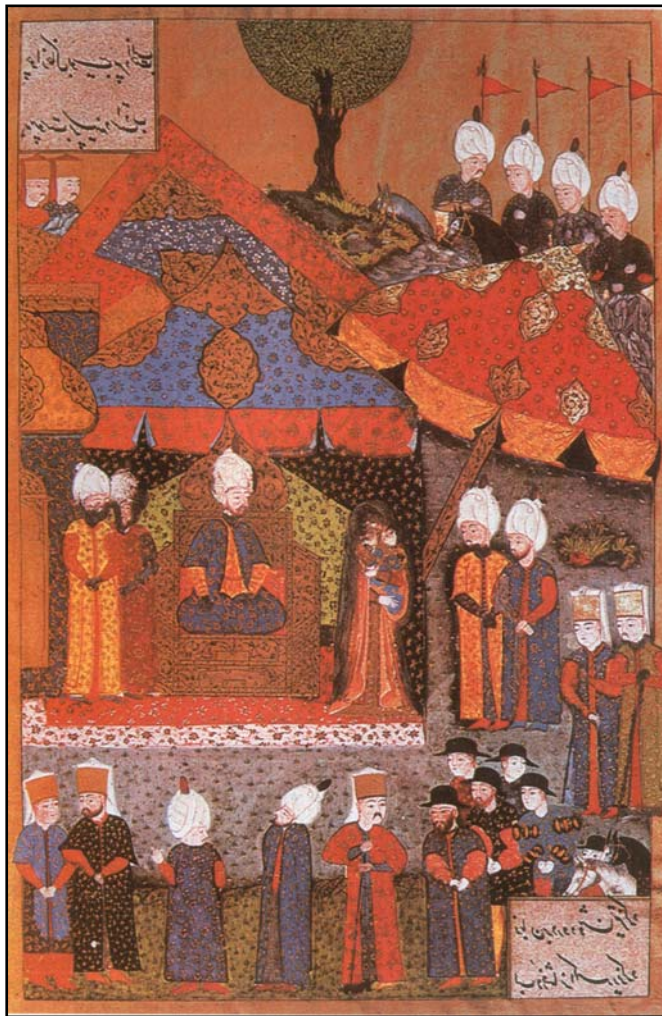
Mutassa be az Erdélyi Fejedelemség kialakulásának körülményeit és folyamatát!

- A Habsburg és az Oszmán Birodalom politikai befolyásának alakulása Magyarországon.
- Erdély függetlenedésének állomásai.
- Erdély sajátos jogi helyzetének elemzése.

Használja a Történelmi atlasz térképeit is!

Fráter György Szapolyai János hű embere, majd az Erdélyi Fejedelemség alapjainak lerakója

1541-ben Budán bemutatják a csecsemő János Zsigmondot Szulejmánnak.

A szultán nem merte a csecsemőre bízni az országot, elfoglalta Budát, s János Zsigmondnak Erdélyt jelölte ki.

„Először is, minthogy azon címről támadt vita ő legszentebb császári és királyi felsége s a fenséges fejedelem között, melyet e békés megegyezést követően a fenséges János fejedelemnek használnia kell – a közjó érdekében és a nemes magyar királyság hagyományainak megőrzésére törekedve –, abban egyeztek meg, hogy a fenséges fejedelem lemond »Magyarország stb. választott királya« címéről és ezzel kapcsolatos minden igényéről, s azzal a címmel, mely alább következik, ő is, leszármazottai és utódai is megelégszenek.

Fenséges fejedelem János úr, a néhai fenséges János királynak, Magyarország, Dalmácia, Horvátország stb. királyának fia, Isten kegyelméből Erdély és magyarországi Részek fejedelme. E címet ő legszentebb császári és királyi felsége, valamint utódai mindvégig meg fogják őrizni a fenséges fejedelem és utódai számára. Ettől függetlenül – különböző veszélyek elhárítása céljából – ama levelekben azonban, melyeket esetleg a törökök császárához kellene írnia, ő szent császári és királyi felségének kára nélkül, szabadon használhatja a »választott király« címét.

Továbbá, ugyanazon fenséges fejedelem, valamint gyermekei, utódai, fiági leszármazottai az egész Erdélyt és az általa ez idő szerint birtokolt magyarországi Részeket békésen bírhatják és birtokolhatják mint szabad fejedelmek, a javak adományozásának és átruházásának szabad és teljes jogával, a peres ügyek megítélésének és az ítéletek végrehajtásának jogával s más olyan ténykedésekkel egyetemben, melyek a szabad fejedelem hatalmát és tekintélyét megilletik...

Ugyanúgy a fenséges fejedelem esküvel kötelezi magát és területének összes karait, hogy abban az esetben, ha fiutód nélkül halna meg, vagy ha leszármazóinál és utódainál halna ki a fiág, Erdély minden akadály nélkül senki másnak, csakis a szent császári és királyi felségnek s

utódainak mint Magyarország királyainak birtokába és hatalmába fog kerülni mint birodalmuk valóságos és elválaszthatatlan része.

A szent császári és királyi felség pedig saját személyében és utódaiban kötelezettséget vállal a fenséges fejedelemmel és Erdély karaival szemben, hogy mindazon jogokat, törvényeket, kiváltságokat, adomány- zálogbirtokokat, melyeket Erdélyben vagy a magyarországi Részekben birtokolnak, valamint a fenséges fejedelem mint választott király és felséges apja által hozott törvényeket és határozatokat épen és sértetlenül, jogerősként megőrzi, s mindezeket kivétel nélkül – utódaival egyetemben – érvényben és hatályban fogja tartani.”

(A speyeri szerződésből –1570)

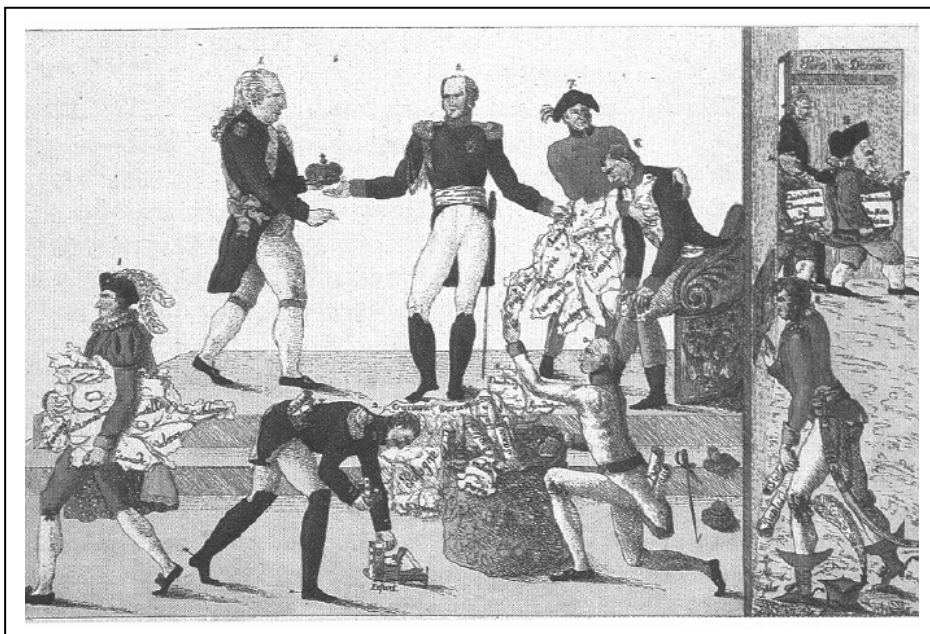
IV. Nemzetközi együttműködés és konfliktusok

11. FELADAT

Elemezze a hatalmi érdekek megjelenését a bécsi kongresszuson!

- Hatalmi érdekek megjelenése és kiegyenlítődése a konferencián.
- A Szent Szövetség ideológiai tartalmának elemzése: forradalomellenesség, dinasztikus érdekek.
- A Kongresszus diplomáciatörténeti jelentősége az európai hatalmi egyensúly szempontjából.

Használja a Történelmi atlasz megfelelő térképét is!

Eredeti cím:

A helyreállítás vagy: Mindenkinek a magáét.

A képen ábrázolt személyek: a spanyol király, a porosz király, az osztrák császár, a francia király, az orosz cár, Napoleon, Wellington, a Napoleon által Nápoly trónjára ültetett király, Napoleon ismert politikusai.

Eredeti képaláírás:

„Húsz éves vérontás után az emberiség újra örvendhet a földművelés, a kereskedelem, a művészetek és a tudományok gyümölcseinek, és boldog jövőbe tekinthet.”

„Az oszthatatlan és legszentebb Háromság nevében! Felségeik Ausztria Császára, Poroszország Királya és Mindegyik Oroszország cárja azon nagy események következtében, melyek az utolsó három év lefolyását Európában jellemezték ... Ünnepelesen kijelentik, hogy jelen rendelkezések egyetlen célja az, hogy ... nem vesznek más szabály gyanánt ..., mint ennek a szent vallásnak a parancsait...

I. A Szentírás azon pontjainak megfelelően, melyek minden embernek megparancsolják, hogy egymást testvériség köteléke által egyesítve, magukat honfitársuknak tekintvén, egymásnak minden alkalommal és minden helyen segítséget és támogatást fognak nyújtani: alattvalóikkal és hadseregeikkel szemben családapáknak tekintik magukat; és őket a vallás, a béke és igazság védelmére lelkesítik.”

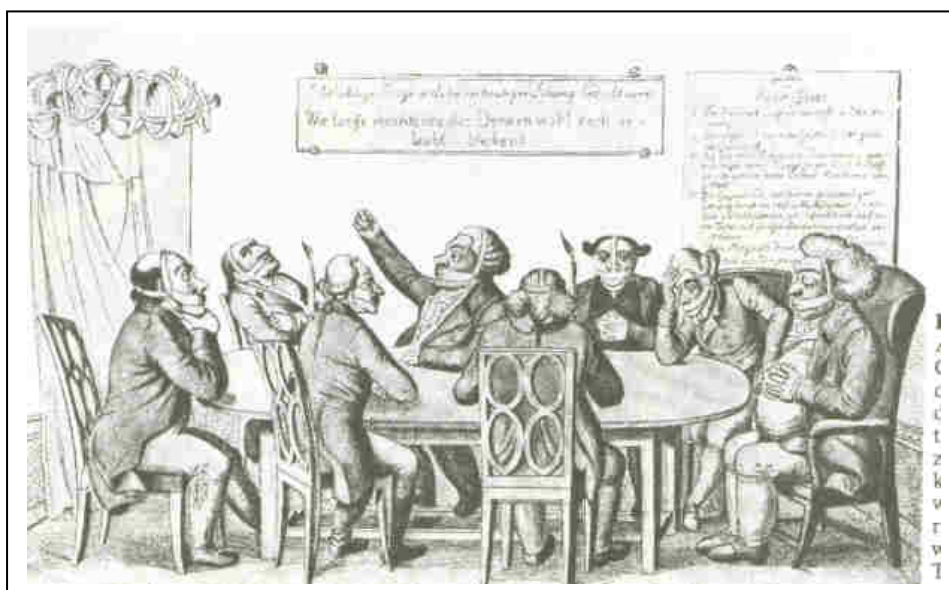
(A Szent Szövetség alapokmánya, 1815)

„I. Mindazon államok, amelyek az európai szövetség részét alkotván, forradalmi állapotban vannak, és más államokra nézve veszedelmet képeznek, megszűnnek a szövetség tagjai lenni, amíg a rend helyreállítva nem lesz.

II. A hatalmak törvénytelenkormánytól eszközölt semmilyen változást nem fognak elismerni.

III. Ha bármely állam bármilyen más állam közelségét veszedelmesnek fogja tartani, először rábeszéléssel, ha szükséges, fegyverrel fog fellépni.”

(Az 1820. évi troppai kongresszus határozatából)

Gondolkodók klubja

A falon a klub törvényei: A hallgatás e tanult társaság első törvénye. Azért, hogy nehogy valaki kísértésbe essék, és nyelvének szabad utat adjon, belépéskor szájkosarakat osztanak ki. A tárgy, amely alaposan megvitatott, a falon olvasható:

„Meddig szabad még gondolkodnunk?”

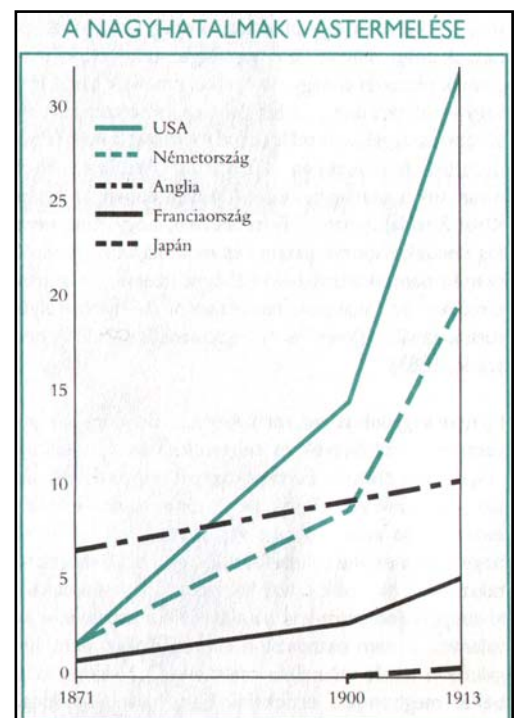
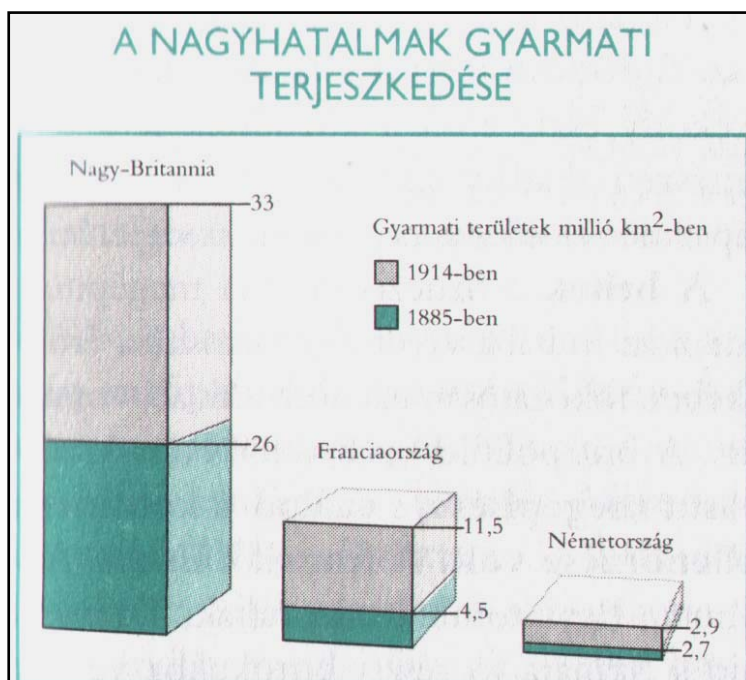
IV. Nemzetközi együttműködés és konfliktusok

12. FELADAT

Tekintse át a szövetségi rendszerek kialakulásának folyamatát az alábbi szempontok alapján!

- Hatalmi konfliktusok.
- Az erőviszonyok átrendeződése.
- Szövetségek, érdekek.
- A gazdasági fejlődés és gyarmati politika hatásai a szövetségi rendszerek kialakulására.

Használja a Történelmi atlasz megfelelő térképét is!

KRONOLÓGIA:

1879	Kettős szövetség
1882	Hármas szövetség
1883	Románia csatlakozik a hármass szövetséghez
1891	Francia–oros szövetség
1904	Francia–angol szövetség
1907	Angol–oros szövetség

„1. cikkely Abban az esetben, ha az egyik birodalmat mindkét magas szerződő fél várakozása és őszinte kívánsága ellenére Oroszország részéről támadás érné, mindkét magas szerződő fél köteles egymásnak birodalma teljes fegyveres erejével segítséget nyújtani, s ennek megfelelően csakis együttesen és közös megegyezés esetén békét kötni.

2. cikkely Arra az esetre, ha a magas szerződő felek közül valamelyiket egy másik hatalom részéről érné támadás, a másik magas szerződő fél ezennel kötelezi magát, hogy nemcsak nem nyújt segítséget a magas szövetségese ellen támadó félnek, hanem legalábbis jóindulatú semlegességet tanúsít magas szerződő felével szemben. Abban az esetben azonban, ha a támadó hatalom segítséget kap Oroszország részéről, akár aktív együttműködés, akár pedig fegyveres rendszabályok formájában – haladéktalanul életbe lép a teljes katonai segélynyújtásnak a jelen szerződés cikkében vállalt kötelezettsége...”

(A kettős szövetség, 1879)

„1. cikkely A magas szerződő felek békét és barátságot ígérnek egymásnak, és semmiféle olyan szövetségbe nem lépnek be, illetve semmiféle olyan kötelezettséget nem vállalnak, amelyek államaik egyike ellen irányul.

2. cikkely Abban az esetben, ha Olaszországot közvetlen kihívás nélkül bármiféle okból támadás érné Franciaország részéről, a másik két magas szerződő fél kötelezi magát, hogy minden eszközzel segítséget és támogatást nyújt a megtámadott félnek. Ugyanilyen kötelezettség terheli Olaszországot abban az esetben, ha Franciaország közvetlen kihívás nélkül támadást intéz Németország ellen.

4. cikkely Ha a jelen szerződésben részt nem vevő valamelyik hatalom veszélyeztetné az egyik magas szerződő fél államának biztonságát, és a veszélyeztetett fél ennél fogva hadüzenetre kényszerülne, a másik két magas szerződő fél köteles szövetségeseivel szemben jóindulatú semlegességet vállalni. ...”

(A hármass szövetségből, 1882)

„1. Ha Franciaországot megtámadja Németország vagy Olaszország Németország által támogatottan, Oroszország felhasználja egész rendelkezésére álló haderejét arra, hogy megtámadja Németországot.

Ha Oroszországot megtámadja Németország vagy Ausztria Németország által támogatottan, Franciaország felhasználja egész rendelkezésére álló haderejét a Németország ellen indítandó háborúhoz.

2. Abban az esetben, ha a hármass szövetség vagy az azt alkotó hatalmak valamelyike haderejét mozgósítja, Franciaország és Oroszország az erről az eseményről kapott hírt követőleg és anélkül, hogy előzetes tanácskozásra szükség volna, haladéktalanul és egyidejűleg mozgósítja egész rendelkezésére álló haderejét, és minél közelebb tolja azokat határaihoz.

3. A rendelkezésére álló erők, amelyeket Németország ellen kell használni, Franciaország részéről 1 300 000 főből, Oroszország részéről 700-800 000 főből fognak állni.

Ezen erők maradéktalanul és a legnagyobb sietséggel megkezdik a működést, hogy Németországnak keleten és nyugaton egyszerre kelljen harcolnia.

4. A két ország vezérkarai állandóan tanácskozni fognak egymással...”

(Az orosz–francia szerződés, 1893)

V. Politikai intézmények, eszmék, ideológiák

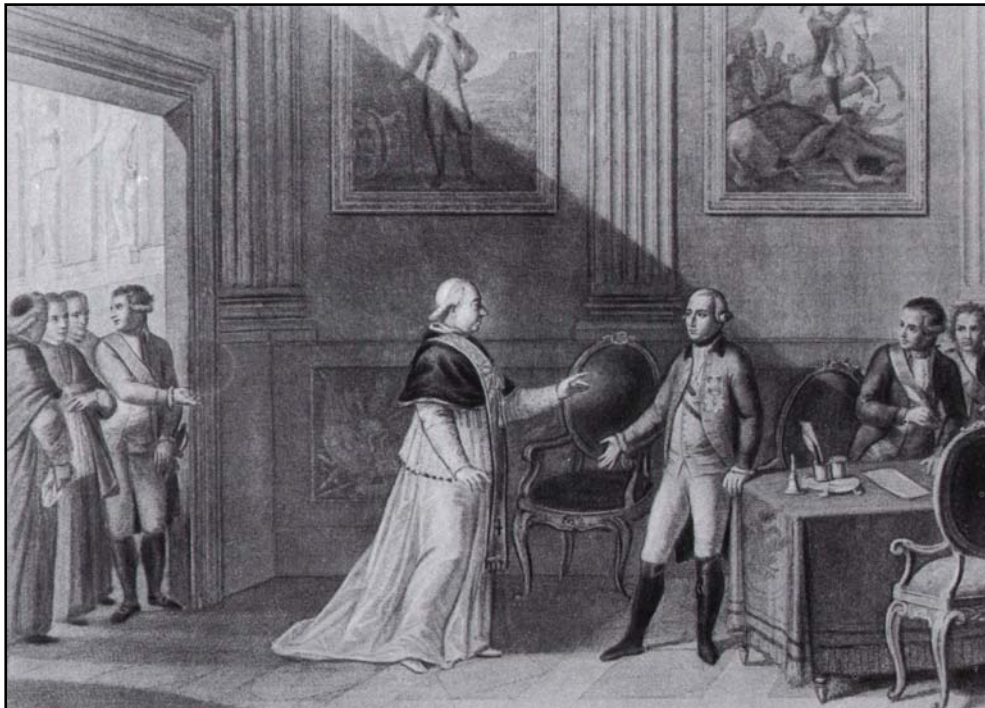
13. FELADAT

Mutassa be a felvilágosult abszolutizmus főbb jellemzőit II. József intézkedései alapján!

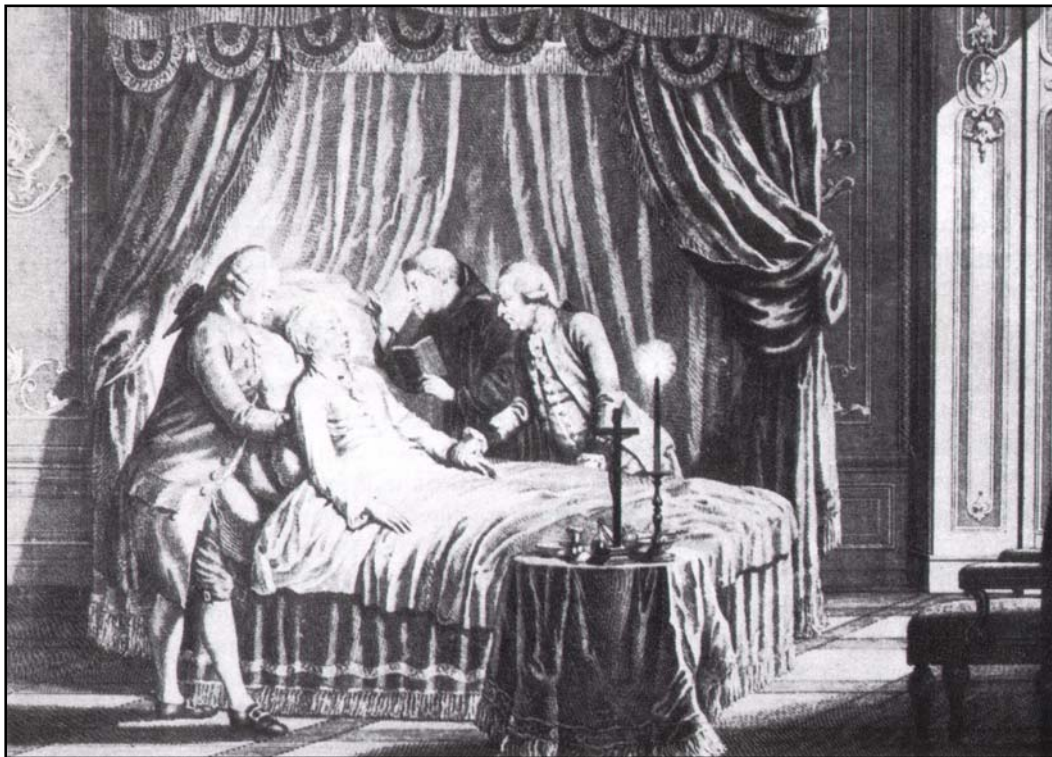
- A felvilágosult abszolutizmus fogalmának értelmezése.
- II. József meghatározó jelentőségű intézkedéseinek elemzése.
- II. József személyiségének és rendeleteinek értékelése.

II. József szánt. Az uralkodó saját kezűleg próbálta ki a különféle ekéket.

A fordított Canossa-járás: a pápa személyesen látogatta meg Józsefet, hogy politikája megváltoztatására bírja.

II: József halálos ágyán – három kivétellel – visszavonta számtalan rendeletét

„Mínt hogy ő legszentebb felsége meg van győződve arról, hogy minden kényszer, amely az emberek lelkiismeretére erőszakkal hat, mindennél ártalmasabb, ezzel szemben az oly helyes türelem, amelyet a keresztényi szeretet javall, mind a vallásra, mind az államra igen nagy haszon forrása, elhatározta, hogy e türelmet valamennyi császári és királyi tartományában bizonyos törvényekkel erősíti meg.

Minden olyan nyilvános vallásgyakorlattal nem bíró helyen, ahol van száz nem katolikus család, s ezeknek van elegendő, törvényes úton biztosított fedezetük imaházak, lelkészlakok, tanítólakások építésére, s ahol a lelkészek és tanítók megfelelő állásáról gondoskodni képesek anélkül, hogy a szolgáltató népet ezekkel a hozzájárulásokkal túlságosan megterhelnék, avagy a reá háruló közadók viselése szempontjából meggyengítenék, legyen szabad ugyanazon nem katolikus, vagyis az ágostai és helvét hitvallásúaknak, avagy a görög szertartású nem egyesülteknek magánimaházakat oly módon felépíteni, hogy ezeknek se tornyuk, se harangjuk, se közútról nyíló bejáratuk – olyan, amilyen a nyilvános templomoknak van – ne legyen; Ágostai és helvét hitvallásúak esküt ne legyenek kötelesek másként tenni, csak a szerint az esküforma szerint, amely vallásuk hitelveinek megfelel.”

(II. József türelmi rendelete, 1781)

„Először: A Jobbágyság állapotját annyiban a mennyiben a Parasztok ennél fogva eddig elé örökös kötelesség alá vettve és a földhöz köttetve voltak, jövőre tellyességgel eltöröllyük és azt akarjuk, hogy ebben az értelemben a Jobbágy nevezettel tovább ne éllyenek: következésképpen minden Parasztokat, akár mely nevezet és vallásbeliek légyenek, jövőre maguk személlyekre nézve lakásokat szabadosan változtatható emberekké teszük, és mindenütt olyanoknak tartatni parancsollyuk, maga a Természet Törvénye és a köz Jó azt kívánván, ...

Másodszor: Azt akarjuk, hogy minden Parasztnak szabad legyen maga kedve szerint, Földes Úrnak engedelme nélkül is házasodni, Tudományoknak és Mesterségeknek tanulására magát adni, s azokat akárhol gyakorolni.

Harmadszor: Se egy Paraszt, se annak Fia, Leánya, vagy az ő háza népe közül való más személy a Földes Úrnak udvari Szolgálattárára kedve ellen nem kényszeríttethetik...

Negyedszer: Minden paraszt ember maga ingó Javait és Keresményit, t.i. a Földnek, Réteknek, Malmoknak, vagy Szőlőknek ötlet illető bétűjét [használati jogát] szabadon eladhattya, ajándékozhattya, meg tserélheti, el Zálogosíthattya, Gyermekének... rendeltet...

Ötödször: Hogy a Parasztnak azokban, a miket bírnak, bátorságosok lehessenek, kegyelmesen végezzük, hogy ők, vagy akár mely maradékjok, a Ház helyekből, vagy akár mi féle fundusukból [telkükből] helyes elegendő ok és a Vármegyének elötte való meglátása nélkül ki ne tétessenek, ...”

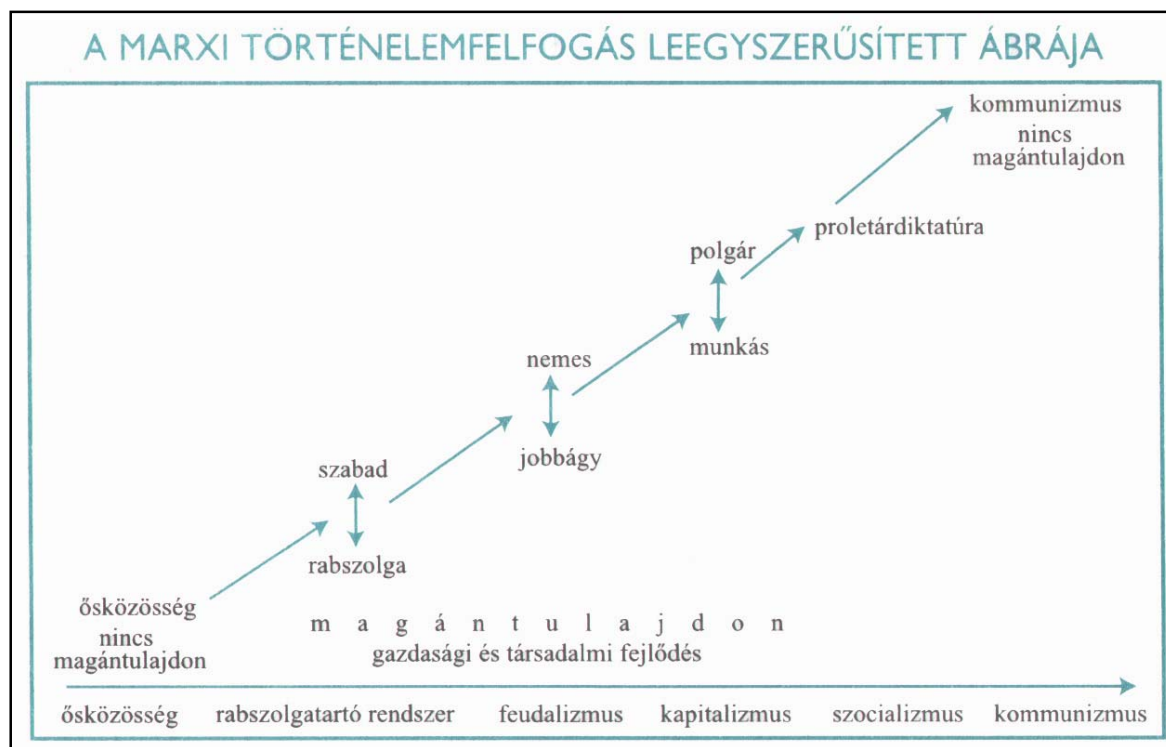
(II. József jobbágyrendelete, 1785)

V. Politikai intézmények, eszmék, ideológiák

14. FELADAT

Elemezze a marxizmus történelemszemléletét!

- A történelem korszakolása Marx szerint, az egyes korszakok fő jellemzői.
- Az osztályharc szerepének értelmezése Marx szerint.
- Történelemszemléletének és politikai céljainak viszonya.

„Minden eddigi társadalom története osztályharcok története.

Szabad és rabszolga, patrícius és plebejus, báró és jobbágy, céhmester és mesterlegény, egyszóval: elnyomó és elnyomott folytonos ellentétben álltak egymással, szakadatlan, hol palástolt, hol nyílt harcot vívtak, olyan harcot, amely mindenkor az egész társadalom forradalmi átalakulásával vagy a harcban álló osztályok közös pusztulásával végződött...

A hűbéri társadalom pusztulásából keletkezett modern polgári társadalom nem szüntette meg az osztályellentéteket. Csak új osztályokkal, az elnyomás új feltételeivel, a harc új formájával cserélte fel a régieket.

A mi korszakunkat, a burzsoázia korszakát azonban az jellemzi, hogy egyszerűsítette az osztályellentéteket. Az egész társadalom mindinkább két nagy ellenséges táborra szakad, két nagy, egymással homlokegyenest szembenálló osztályra: burzsoáziára és proletariátusra.

A burzsoázia mindinkább megszünteti a termelési eszközök, a birtok és népesség szétforgácsoltságát. A népeiséget összesűríttette, a termelési eszközöket centralizálta, és a tulajdont kevés kézben koncentráltta. Ennek szükségszerű következménye a politikai centralizáció volt. Független, szinte csak szövetséges viszonyban lévő tartományokat, melyeknek különböző érdekei, törvényeik, kormányaik és vámjaik voltak, egy nemzetté tömörítették, melynek egy a törvénye, egy a nemzeti osztályérdeke, egy a vámhatára.

Amilyen mértékben a burzsoázia, azaz a tőke fejlődik, ugyanolyan mértékben fejlődik a proletariátus, a modern munkások osztálya,... A nagyipar fejlődésével tehát kicsúszik a burzsoázia lába alól maga a talaj ... Mindenekelőtt saját sírásóját termeli. Pusztulása és a proletariátus győzelme egyaránt elkerülhetetlen.

Ilyen értelemben a kommunisták ebben az egyetlen kifejezésben foglalhatják össze elméletüket: a magántulajdon megszüntetése... a munkásforradalom első lépése a proletariátus uralkodó osztályá emelése, a demokrácia kivívása.

A proletariátus arra használja fel politikai uralmát, hogy a burzsoáziától fokról fokra elragadjon minden tőkét, hogy az állam, azaz az uralkodó osztályá szervezett proletariátus kezében centralizáljon minden termelési szerszámot és lehető leggyorsabban növelje a termelőerők tömegét... mint uralkodó osztály a régi termelési viszonyokat erőszakkal megszünteti, akkor a termelési viszonyokkal együtt megszünteti az osztályellentétnek, egyáltalában az osztályoknak a létfeltételét, és ezzel sajátmagának mint osztálynak az uralmát is.

A régi polgári társadalom s a vele járó osztályok és osztályellentétek helyébe olyan társulás lép, amelyben minden egyes ember szabad fejlődése az összesség szabad fejlődésének feltétele...”

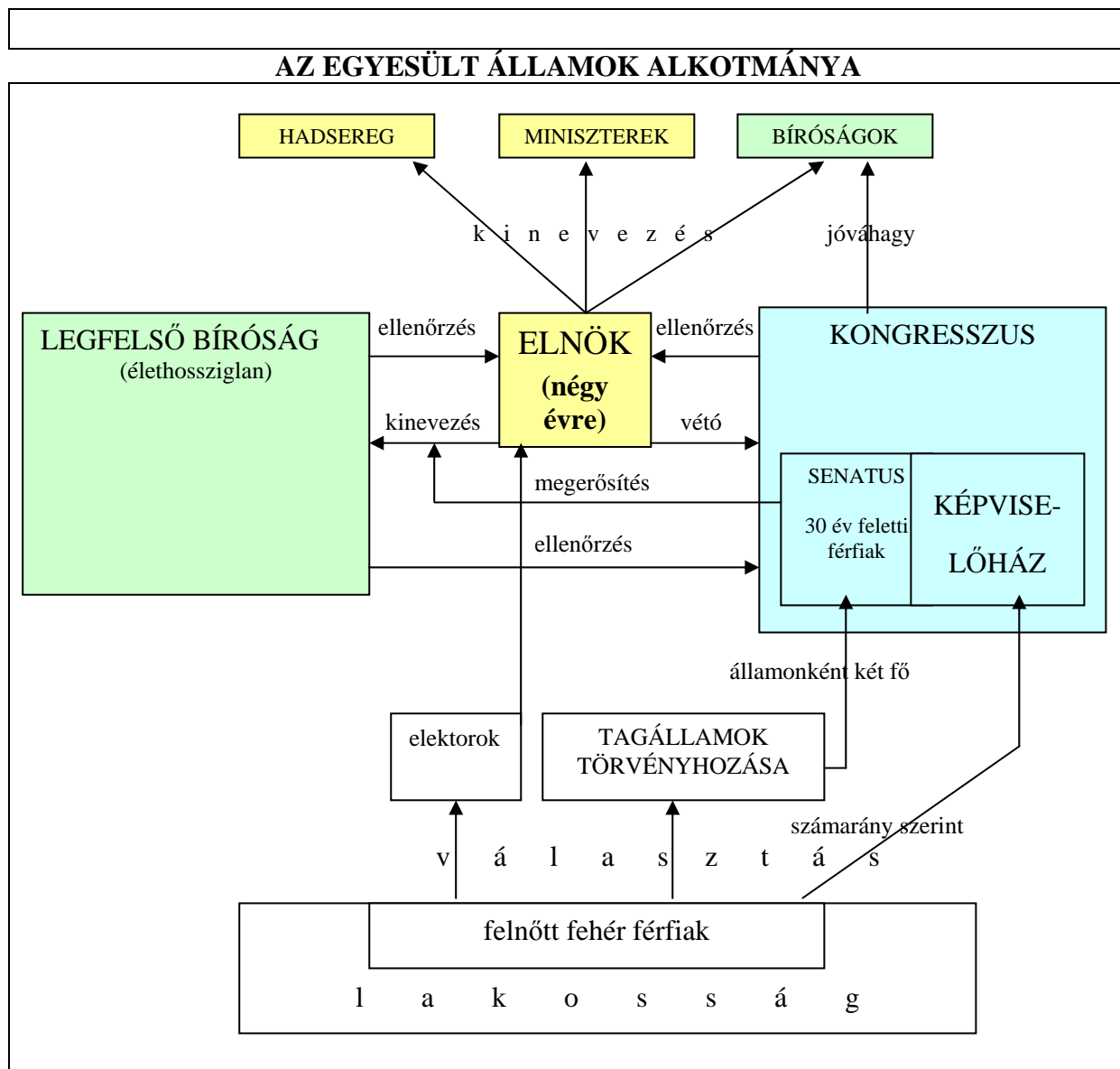
(Kommunista Kiáltvány, 1848)

VI. A modern demokráciák

15. FELADAT

Mutassa be, hogy miként jelentek meg a XVIII. században az Amerikai Egyesült Államok alkotmányában a modern demokráciák működésének alapelvei!

- Hatalmi ágak megosztása, a képviseleti rendszer jellege.
- A tagállamok és a központi igazgatás viszonya.
- Az elnöki jogkör elemzése.

„...politikai testületekbe tömörülünk jobb irányításunk és fennmaradásunk végett... és a fentiek folyományaként olyan igazságos és mindenkire érvényes törvényeket, rendeleteket, alkotmányokat és hivatalokat hozunk, alkotunk és fogalmazunk meg... amelyeket a legalkalmasabbnak és legmegfelelőbbnek tartunk a gyarmati közjó érdekében...”

(1620 – Mayflower [a puritán telepesek hajójának neve] szerződés)

„Magától értetődőnek tartjuk azokat az igazságokat, hogy minden ember egyenlőnek teremtett, az embert teremtője olyan elidegeníthetetlen jogokkal ruházta fel, amelyekről le nem mondhat, s ezek közé a jogok közé tartozik a jog az élethez és a szabadsághoz, valamint a jog a boldogságra törekvésre. Ezeknek a jogoknak a biztosítására az emberek kormányzatokat létesítenek, amelyeknek törvényes hatalma a kormányzottak beleegyezésén nyugszik. Ha bármikor, bármely kormányforma alkalmatlanná válik e célok megvalósítására, a nép joga, hogy az ilyen kormányzatot megváltoztassa, vagy eltörölje és új kormányzatot létesítsen, olyan elvekre alapítva és hatalmát olyan módon szervezve, amely jobban védi biztonságát és jobban elősegíti boldogulását.”

(A Függetlenségi Nyilatkozat részlete – 1776)

„Mi, az Egyesült Államok népe által vezetve, hogy tökéletesebbé tegyük az Uniót, megvalósítsuk az igazságosságot, biztosítsuk a belső nyugalmat, gondoskodjunk a közös védelemről, előmozdítsuk a közjót, biztosítsuk a szabadság áldásait magunk és utódaink számára, meg-hagyjuk és bevezetjük az Egyesült Államok jelen alkotmányát.

1.§ Minden itt meghatározott törvényhozó hatalom ezennel az Egyesült Államok Kongresszusát illeti meg, amely Szenátusból és Képviselőházból áll.

2.§ Csak olyan személy lehet képviselő, aki elérte 25. életévét, 7 éve az Egyesült Államok polgára...

A képviselőket és a közvetlen adókat az Unió részét alkotó államok között számarányuknak megfelelően kell elosztani, amelyet úgy kell meghatározni, hogy a szabad személyek számához, beleértve a bizonyos számú évig szolgálat teljesítésére kötelezett személyeket, de nem értve bele az adót nem fizető indiánokat, hozzáadják minden egyéb személy számának háromötödét. A számarány tényleges megállapítását az Egyesült Államok Kongresszusának első összeülését követő három éven belül, majd minden következő tíz évben kell a törvényben meghatározott módon elvégezni. Harmincezer személyre legfeljebb egy képviselő esik, azonban minden államnak legalább egy képviselője van;

3.§ Az Egyesült Államok Szenátusa az egyes államokat képviselő két-két szenátorból áll, akiket az állam törvényhozó testülete hatévi időtartamra választ; minden szenátor egy szavazattal rendelkezik”

(Az Egyesült Államok Alkotmányából)